

Natuurbeleving draagt bij aan verbetering

De kwaliteit van de natuur

Een pedagogische visie waarin natuurbeleving centraal staat biedt kinderopvangorganisaties nieuwe kansen om kwaliteitsverbetering mogelijk te maken. Deze visie moet dan wel consequent doorgevoerd worden bij de inrichting van de binnen- en buitenruimte, de keuze van materialen en het aanbod natuuractiviteiten.

Tonneke Bekkers

In geen enkele groep werd opvang geboden waarvan de algemeen pedagogische kwaliteit in zijn totaliteit als goed gekwalificeerd kan worden.' Dit is één van de schokkende conclusies van het onderzoek *Pedagogische kwaliteit van de opvang voor 0- tot 4-jarigen in Nederlandse kinderdagverblijven in 2008* door het Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek (NCKO). Gezien de resultaten van het onderzoek staan de kinderopvangorganisaties voor de opdracht een kwaliteitsslag te maken. Ze moeten werkwijzen ontwikkelen die recht doen aan de ontwikkeling van jonge kinderen. Natuurbeleving kan daarbij een belangrijke rol spelen. Een groot aantal onderzoeken en publicaties heeft aangetoond dat kinderen in een natuurlijke, groene omgeving tot ontplooiing en ontwikkeling komen. Zo helpt natuurbeleving kinderen in hun cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling, creativiteit en inventiviteit. Ook bevordert het de ontwikkeling van persoonlijke en sociale competenties. Tenslotte biedt de natuur een prima uitgangspunt voor het overdragen van waarden en normen. De na-

tuur heeft duidelijk een meerwaarde voor de kinderopvang en kan bijdragen aan verbetering van de pedagogische kwaliteit.

Pedagogisch beleidsplan

Kinderopvangorganisaties moeten bij het ontwikkelen van groene, natuurlijke opvang aan de basis beginnen. Zo moet het pedagogisch beleidsplan uitdrukkelijk aandacht besteden aan natuurbeleving. Organisaties kunnen bijvoorbeeld vastleggen dat de kinderen dagelijks een aantal uren in de frisse buitenlucht zullen zijn. Verder beschrijft het beleidsplan uitvoerig de inrichting van de binnen- en buitenruimte, het materiaalgebruik en de natuuractiviteiten van de kinderopvangorganisatie. Er kan bijvoorbeeld concreet in aangegeven worden dat in de binnenruimte wisselende afbeeldingen te zien zijn van zonnebloemen, ijskristallen, herfstblaadjes en bloesemknopjes, zodat de wisseling van de seizoenen spelerwijs aan de kinderen duidelijk gemaakt kan worden. De pedagogisch medewerkers kunnen hier eenvoudig met verhaaltjes of kringspelletjes bij aansluiten. Ook kunnen zij wijzen op het weer bui-

ten, zodat kinderen besef van de jaargetijden ontwikkelen. Vanuit dit kader kan de organisatie groene opvang ontwikkelen. Het pedagogisch beleidsplan moet regelmatig met de pedagogisch medewerkers besproken worden. Vervolgens is het belangrijk de groene opvang aan alle kinderen in de kinderopvang aan te bieden. Daarbij moet de groene opvang afgestemd worden op de ontwikkelingsfase van de verschillende kinderen. Voor baby's is het een genot om op een mooie dag onder de platanen in de buitenlucht te zijn en de wind op de wangen te voelen. Ook dreumesen zullen genieten als ze rond mogen kruipen op een grasmat of zich kunnen optrekken aan een wilgenhekje. De peuters en kleuters genieten zichtbaar als ze mogen rommelen met water en zand. De schoolgaande kinderen leven zich uit in een boomhut of komen tot rust in een hangmat.

Uitdagende omgeving

Wie de natuurbeleving centraal wil stellen, moet ook voor aanpassing van de materialen, de inrichting en de aankleding van de binnenruimte zorgen. De binnen-

ruimte mag niet langer een klinische omgeving zijn die gericht is op gemak en hygiëne. Maak er een uitdagende speel- en leeromgeving van, waar gewerkt wordt met natuurlijke materialen. Dan wordt de natuur de kinderopvang binnengehaald! Zet bijvoorbeeld boomstammetjes neer, waar kinderen op kunnen zitten of mee kunnen spelen. Zet een door de kinderen zelf geplukt bosje bloemen op tafel. Verder zijn er eenvoudige afbeeldingen van lieveheerbeestjes, zonnebloemen, schaapjes en degelijke te vinden. De kinderen kunnen met zelf verzamelde materialen zoals kastanjes, eikels en bladeren uit de natuur knutselen. Ook ontbreekt het niet aan verrekijkers, loepjes, schepnetjes en insectenpotjes. Op deze manier worden de kinderen gestimuleerd op ontdekkingstocht te gaan. En doordat de binnenruimte is aangepast aan de pedagogische visie, zijn de pedagogisch medewerkers beter in staat om natuurbeleving in het dagelijks handelen te integreren.

Buitenruimte

Organisaties moeten ook een kritische blik werpen op de inrich-

ting en het gebruik van de buitenruimte. Al te vaak zijn de buitenruimtes ingericht met tegels, kunstgras en plastic speeltoestellen, waardoor ze weinig over laten aan de fantasie en verbeelding van kinderen. De buitenruimte zou de kinderen juist moeten inspireren tot verschillende activiteiten in verschillende seizoenen. Daarom moeten er bomen, planten, dieren, zand en water zijn. De kinderen kunnen zich verstoppen, rondrennen over paadjes, klimmen, verzamelen, gaten graven maar ook rust vinden en dromen. Ook biedt de buitenruimte de mogelijkheid het weer te ervaren. Daar zijn volop materialen voor te vinden, zoals thermometers, regenmeters en windvaantjes.

Verder is het essentieel bij het ontwerp van de buitenruimte rekening te houden met de leeftijd van de kinderen. De baby's en dreumesen hebben baat bij een afgescheiden plek, zodat ze niet onder de voet worden gelopen. De peuters en kleuters hebben behoefte aan loopruimte, reliëf, ontdekplekjes, zand, water, stapelen, wiebelen en luikjes om te openen en te sluiten. De oudere kinderen, vanaf zes jaar, krijgen meer inte-

resse voor wilde plekken. Zij willen meer en meer zelfstandig zijn en zelf problemen oplossen. Ze onderzoeken en ontdekken de wereld. Ze hebben geen behoefte aan voortdurende controle van de pedagogisch medewerkers. Ze willen ruig terrein waar hutten gebouwd kunnen worden.

Dagje in de natuur

De buitenruimte moet voor de kinderen makkelijk te bereiken zijn. Zij moeten van binnen naar buiten en weer terug kunnen lopen. Daarom moeten organisaties een opendeurenbeleid hanteren naar de buitenruimte. En geeft de kinderen de mogelijkheid om materiaal van buiten mee naar binnen te nemen. Stal natuurvondsten uit in een winkeltje of in een mooi museum. Daarnaast lenen sommige materialen van binnen zich met mooi weer ook voor gebruik buiten. Een winkeltje kan dan in dienst doen als ijscoorretje. Door de binnen- en buitenruimte en de beschikbare materialen te combineren, ontstaat er een rijker spel.

Naast het uitwerken van de pedagogische visie en het aanpassen van de binnen- en buitenruimte, inrichting en materialen moeten kinderopvangorganisaties de blik naar buiten richten. Welke natuur- en milieuorganisaties zijn actief in de omgeving? Mogelijk is er een afdeling van het IVN actief of ligt het kinderdagverblijf dichtbij een natuurgebied van Staatsbosbeheer of Natuurmonumenten.

Ook lokale initiatieven zoals kinderboerderijen en heemtuinen kunnen in kaart worden gebracht met het oog op samenwerking. Dit soort organisaties heeft veel deskundigheid in huis. Ze bieden vaak een mooi uitvalspunt voor een dagje in de natuur. Wat is er leuker voor kinderen dan samen met de boswachter het bos in te trekken en de wereld te ontdekken!

Diepte-investering

Een kwaliteitsslag maken over de volle breedte van de kinderopvang vraagt om een enorme diepte-investering. Natuurbeleving kan hieraan bijdragen. Dat vereist enerzijds een blik naar binnen (binnenruimte, buitenruimte, inrichting en materialen). Anderzijds moeten organisaties ook naar buiten kijken (natuuractiviteiten). Het management moet tijd, ruimte en middelen vrijmaken om deze kwaliteitsslag vorm te geven. Hierbij is het belangrijk te investeren in voorlichting en kennisoverdracht aan pedagogisch medewerkers en ouders. Zo zal het teamoverleg regelmatig aandacht moeten besteden aan het stimuleren van buiten spelen en het opzetten van natuuractiviteiten. Ook is het verstandig op ouderavonden te spreken over vragen als: Hoe ver mogen kinderen gaan in het vies worden? Kan er buiten worden gespeeld bij slecht weer?

Pedagogisch medewerkers

Pedagogisch medewerkers verdienen bij het ontwikkelen van een groene en natuurlijke opvang een centrale plaats. Daadwerkelijke kwaliteitsverbetering zal immers van de werkvloer moeten komen. Daarom doen organisaties er goed aan om intern op zoek te gaan naar 'groene vingers'. Er zijn vast pedagogisch medewerkers te vinden die gevoel hebben voor de natuur en het leuk vinden met kinderen buiten te zijn. Zij kunnen het veranderingsproces aanjagen en vormgeven. Hierbij is het belangrijk de pedagogisch medewerkers voor te houden dat het geen noodzaak is om over allerlei natuurweetjes te beschikken. Het gaat om natuurbeleving en niet om natuureducatie! De pedagogisch medewerkers kunnen putten uit hun specifieke opvoedkundige kennis. Ze zijn bekwaam in liedjes zingen, spelletjes doen en verhaaltjes vertellen aan kinde-

Kinderdagverblijf in Denemarken. Foto's: Marike Vroom

ren. Aan de hand van het verhaaltje van 'Rupsje nooitgenoeg' en een vlindernetje kunnen de jongste kinderen de natuur in. De oudere kinderen zullen willen ravotten. De pedagogisch medewerksters creëren hiervoor de voorwaarden.

Ouders erbij betrekken

Naast groene vingers moeten de kinderdagverblijven op zoek naar groene oases. Welke kinderdagverblijven liggen in de buurt van een groene locatie? Deze locaties vormen een ideale uitvalbasis voor natuuractiviteiten. Kinderen van kinderdagverblijven in meer stedelijk gebied kunnen dan naar deze locaties vervoerd worden, zodat ook zij hier gebruik van kunnen maken. Het vervoer van de kinderen wordt een belevenis op zich wanneer dat met alternatieve vervoersmiddelen gaat, zoals een bakfiets of huijkar. Het centraal stellen van natuurbeleving geeft tevens de mogelijkheid de ouders bij de opvang te betrekken. Veel ouders vinden het interessant om mee te denken over de inrichting van de binnen- en buitenruimte van het kinderdagverblijf. Vaak is er bij de ouders specifieke kennis aanwezig of zijn

ze bereid materialen te leveren. Ook nemen ouders graag een middagje vrij om een natuuractiviteit te begeleiden. Zo kan ook een verhoging van de ouderbetrokkenheid de kwaliteit van de kinderopvang ten goede komen. ◀

Tonneke Bekkers is adviseur in de kinderopvang. Haar bureau Natuurlijk Kind geeft juridisch advies en managementondersteuning en houdt zich bezig met innovatie en groene opvang.

De sleutelrol van medewerkers

Pedagogisch medewerkers spelen een sleutelrol bij het stimuleren van buiten spelen, vertelt universitair docent pedagogiek Elly Singer. Studenten van haar, Tessa van Schijndel, Maartje Raaijmakers en Han Maas, hebben dat bij opvangorganisatie SKAR in de praktijk onderzocht in de zandbak. Dit onderzoek wordt binnenkort gepubliceerd. Singer: 'We hebben de veranderingen bij de kinderen onderzocht voor en na de aanleg van een nieuwe tuin. Het blijkt dat een aantal kinderen echt op onderzoek uitgaat als de buitenruimte verandert, maar dat het merendeel daar de stimulans van de pedagogisch medewerker bij nodig heeft. Toen we nieuw spelmateriaal in de zandbak legden, vlogen alle kinderen erop af. Ze vonden het prachtig. Maar bij sommige kinderen neemt die belangstelling heel gauw weer af. Dat verandert als de pedagogisch medewerker erbij komt zitten. Het is heel simpel: Laat gewoon zien wat je met dat nieuwe materiaal kunt doen. Dat geeft voldoende impuls om bij de kinderen het motortje van het zelf ontdekken weer op te starten. Mensen leren toch vooral door te imiteren.'